

ЧЕТИРИТЕ ПЪРВОНАЧАЛА В ПОЕТИКАТА НА ОТОКАР БРЖЕЗИНА¹

Красимира Маринова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Работа посвящена творчеству Отокара Бржезины – самого значимого поэта чешского символизма девяностых годов XIX-ого в. Внимание сосредоточено на философско-эстетической концепции Отокара Бржезины и на его лирическом складе ума, направленном на метафизическую проблематику духовного универсума. Отокар Бржезина не интересуется ежедневными проблемами жизни, а концентрирует свое творческое внимание на экзистенциальных проблемах Сотворения мира и существования, на препятствиях перед душой на пути к Абсолюту. При помощи своего творчества поэт пытается выявить первичные стихии созидания и дойти до изначалия.

The following article is dedicated to the work of Otokar Březina – the most significant poet of the Czech symbolism in the 1890s. It focuses on poet's philosophical and esthetic approach and his lyrical orientation towards the metaphysical problematics of the inner universe. Otokar Březina is not interested in everyday-life problems. He concentrates his creative attention on the existential problems of Creation, the existence and the obstacles that the soul encounters on its way to the Absolute. Through his literary work the poet tries to identify the primal forces of creation and reach the primordial stage.

Философско-лирическата нагласа на Отокар Бржезина (1868–1929) – най-значимия поет на чешкия символизъм от 90-те години на XIX в., е ориентирана към метафизичната проблематика на духовния универсум. Творчеството му е инспирирано от дълбоката, непоносима, смъртна самота на индивида, който в „края на века“ не намира възможност да изживее живота си в щастие и любов. Затова и 90-те години на XIX в. са гледани като тотална криза на духовните ценности. Още първата стихосбирка – *Тайнствени далнини (Tajemné dálky, 1895)*, задава посоката на философско-естетическите търсения на автора. Отокар Бржезина остава встрани от ежедневните проблеми на битието, насочвайки творческото си внимание към екзистенциалните проблеми за Сътворението, съществуването и препятствията на душата по пътя ѝ към Абсолюта.

Творчеството на Отокар Бржезина е импулсирано от страданието, което не позволява на личността да изживее живота си в щастие, да изпълни житейските си планове. Във връзка с това се появява образът на смъртта,

¹ Предложената статия е откъс от магистърската дисертация *Поетиката на Отокар Бржезина и измеренията на Абсолюта*, защитена с отличие през октомври 2010 г. (научен ръководител: доц. д-р Жоржета Чолакова).

който показва незначителността на човешкия живот в сравнение с мащабите на вселената. Но смъртта в поезията на Бржезина не е мислена като истинска смърт, като край, а напротив – като начало на друг, по-висш, духовен живот. Авторът има съзнание за един „друг свят“, за една друга вселена, мислени като по-висше съществуване от това на земята. Затова и мъчителната, жестока страна на земното битие е видяна като неизменен стадий от съзряването, от пътя към духовния космос.

Единственото изкупление на всемирната болка е вярата в съзидателната сила на духа. В това се състои и идеалистическият оптимизъм на Отокар Бржезина: има съзнание, от една страна, за непреодолимото катастрофично противоречие между дух и материя, а от друга, за призванието на поета да стигне чрез своята интуиция и проникновение до тайните на Абсолюта и изконната красота и сила на Духа.

Душата, тръгнала по своя път към Абсолюта, копнее не само за допира до Най-висшия, но и за познание на същността на нещата. В опита си да съзре истината за сътворението, да се докосне до изначалната същност на духовния свят Отокар Бржезина сякаш взривява сигурното, видимото, материалното. Именно във връзка с това поетическата мисъл на автора е насочена към извеждане на първичните стихии на съзиданието.

Визията за изначалната същност на духовния свят импулсира поетическата мисъл на Отокар Бржезина в посока към извеждане на първичните стихии на съзиданието, сред които доминираща позиция заема символиката на огъня. За разбиране на неговата поетика ни насочва следната мисъл на Гастон Башлар: „Ако бавните промени се обясняват чрез живота, то бързите се обясняват чрез огъня. Огънят е свръхживот. Той е едновременно нещо много лично и всеобщо, което живее и в сърцата ни, и в небесата. Надига се от самите дълбини на материята и ни се предлага като любовта. Или пък потъва дълбоко във веществото, крие се и се спотайва, сдържан като омразата и отмъщението. Единствено той от природните явления може така определено да бъде оценен по двата противоположни начина – добро и зло. Той блести в Рая, гори в Ада. Той е мек топлик и изтезание, домашна топлина и апокалипсис“ (Башлар 1988: 263).

За Бржезина огънят е преди всичко символ на Абсолюта и на връзката на Твореца с божественото начало. Илюстрация на тази принципна концептуална позиция ни задава следният стих, в който непреходността на Абсолюта е видимо свързана с духовната принадлежност на твореца към огъня на сътворението:

*U zdrojů nafty tvé, jež zapáleny chvějí
se dechem staletí a svítí věčným zořím*

*Край петролените твои кладенци, които пламтящи трептят
с дъха на столетията и светят с вечно зарево²*

(«Балът на вечното разсъмване»³, «Ples věčných svítání»;
Разсъмване на запад, Svítání na západě)

² Преводът на цитираните стихотворения е на автора и има за цел да се придържа максимално близко до оригинала.

³ За заглавие приемаме началото на първия стих.

Неугасващата сила на абсолютния дух е почувствана като огън, като пламъци, чиято съдбовност лирическият герой доброволно приема, за да изгори с тях и така ритуално да се слее с Най-висшия:

*však plnou čiši její jsem
převrh' na sebe a v plamenech ted' hořím*

*но пълната чаша
върху себе си излях и в пламъци сега горя*
(«Балът на вечното разсъмване», *Разсъмване на запад*)

Лирическият герой осъзнава това като предопределеност, разбира, че в това, да носи искра от огъня на сътворението в душата си, се крие шансът да се докосне до абсолютната истина. Съзнал преходността на човешкия свят, той е обречен на самота:

*Mé jaro bylo smutnou, elegickou písní,
již tichlým tremolem mi život zahrál flétnou,
dny mých radostí, jako v trávy trs, jenž tísní
se při zdích, ve dlažbě, když kapky rosy slétnou*

*Пролетта ми беше тъжна, елегична песен,
която със стихнало тремоло животът на флейта ми изсвири
а дните на моите радости като сноп трева, притиснат
към стената, в паважа, когато капките роса падат*
(«О, сила от екстаз и сънища», «O, sílo extasí a snů»;
Тайнствени далнини, Tajemné dálky)

„Искрящият поглед на деня“ като символ на надеждата, на щастието проблясва единствено в „дивото желание на неродения“ («Утринна молитва», *Разсъмване на запад*), тъй като красивото и възвишеното в реалния живот се оказва само плод на субективно имагинативната нагласа на поета. А именно тя – душата на поета, е единствено способна на долови посланията на Абсолюта, които са послания на светлината, но и на изпепеляващия огън. Огънят в поезията на Бржезина се явява не само символ на създанието, но и на тоталната разруха.

Но смъртта е мислена като сливане, като най-близък допир с „Най-висшия“:

*Až večer se nakloní k zemi a zakřiknuté vůně se vrátí,
i já půjdu, pracovník osamělý, k příbytkům kouře stouparjícího*

*Когато вечерта се сведе към земята и свенливите аромати се завърнат,
и аз ще отида, труженник самотен, към обиталището на издигащия се дим*
(«Утринна молитва», *Разсъмване на запад*)

В този момент

*I rozpustí se má slova jak sůl v žíravém dešti tvé vláhy
a krystalovati budou v sršení jisker a v praskotu neznámé síly*

*Ще се разтворят думите ми като сол в разяждащия дъжд на твоята влага
и ще кристализират в пукота на искри и в пращането на непозната сила
«Утринна молитва», Разсъмване на запад),*

образите ще пламнат, „изобилстващи от слава“. Сякаш всичко се взривява; взривяват се символите на творчеството, на изкуството, за да могат „лъчи-те на тяхната перспектива да се слоят в огнището“ („*paprsky jejich perspektiv se v ohniska sletí*“) («Утринна молитва», *Разсъмване на запад*).

Любовта и смъртта се явяват път към трансценденталното. В тази връзка Гастон Башлар в *Поетика на пространството* казва: „Любов, смърт и огън – свързани в едно мигновение. Саможертвата на преходното, изгарящото в пламъците ни разкрива вечността. Да умреш напълно, без да оставиш следа, е гаранция, че преминаваш в отвъдното, без да нахърниш целостта си. Да загубиш всичко, за да спечелиш всичко“ (Башлар 1988: 273).

Определени конотации на образа на огъня предизвикват асоциация с мечтанието – онова нежно мечтание на осъзнато блаженство. В поезията на Бржезина блаженството, успокоението е видяно единствено във връзката на душата с абсолютния дух. Лирическият герой мечтае именно за мига, в който ще се осъществи тази връзка, затова и се подготвя за него:

*jsem rozsvítil lampy a do váz natrhal kvítí
a vůněmi, a vůněmi, jež v plamenech šlehají krví, své síně jsem nadech':
koberce prostřel jsem, naléval vína, v nichž slunce minulá svítí*

*запалих лампата и сложих във вазата цветя
и с аромати, и с аромати, които разбиха в пламъци кръвта, своята стая изпълних:
постлах килима, наливах вино, в което някогашни слънца светят
(«Ти не дойде», «Tys nešla»; *Разсъмване на запад*)*

Но тази среща с Истината не се реализира в действителност:

*růže mé chřadly, vína má hořkla, rudla má světle,
a sny, jež jsem ti naproti vyslal, se vrátily teskny a němy*

*розите ми повехнаха, виното ми горчеше, наляха се с кръв светлините ми,
а мечтите, които ти изпратих, се върнаха тъжни и неми*

(П. там)

Затова сякаш от душата ще се изтръгнат думите: „*Ти не дойде*“ („*Tys nešla*“). Мечтите изгарят в огъня – в същия онзи огън, който ги е породил, а младостта пулсира с огнен ритъм, който дава, но и убива всяка надежда.

Визията за трансцендента предполага участието на библейски образи и мотиви, които обаче при Бржезина имат разнообразни варианти и са в различно съотношение с библейския си смисъл. Най-плътено до библейския

смисъл е интерпретиран мотивът за светлината като неотделима същност на огъня. „Светлината е видимото проявление на безформения свят, което съпровожда всяка божествена проява [...] – факт, който Битие изразява с думите *Да бъде светлина*, а евангелието на Йоан представя като предвестник на Словото. Този божествен порядък, разделил светлината от мрака, които изначално са смесени, е проявление на творческата сила, скрита в мрака на първичната непознаваемост“ (Беноа 2000: 59).

Библейският мотив за разделянето на светлината от мрака при Отокар Бржезина се появява в следните стихове:

*Tisíciletí čekali jsme ve tmě tajemství tvého
ukolébání lahodou věčného rytmu v dřímotu nenarozených:
jak stalo se, že světlo této země vniklo až v hloubku odvěké noci
a otevřelo nám oči pro slzy a slunce?*

*Хилядолетия чакахме в тъмнината на твоята тайна,
успокоени от сладостта на вечния ритъм в унеса на неродените:
как стана така, че светлината на тази земя проникна чак в дълбините
на извечната нощ
и отвори очите ни за сълзите и слънцето?*

(«Със смъртта говорят спящите...», «Se smrtí hovoří spící...»;
Строители на храма, Stavitelé chrámu)

Пепелта също е своеобразна хипостаза на огъня. Посипването на човешките глави с пепел в Библията е ритуален жест на дълбоко страдание и покаяние (Езекиил 27:30). При Бржезина обаче точно този библейски мотив е интерпретиран в духа на ницшеанската философия за свръхчовека, който се чувства равностоен на Бога („Бог умря, да живее човекът!“) и поради това не приема самосъжалението. За лирическият герой на Бржезина посипването на главите с пепел е по-скоро израз на Божия гняв срещу смирените души – тези, които нямат силата и достойнството да поемат отговорността на своя жребий. Ето такъв е основният смисъл на един от най-сложно организираните и метафорично разклонени образи на Бржезина:

*Oblaky s drápy ohnivými vyhnal z vod (schoulené v moři zářící hnízda),
vpadl do stáda opilýh vůni a hlas jejich zakřikl hněvem bílého žáru,
ve varu světél rozkypěl barvy, žhavě je nastříkal v duše,
a palčivým popelem okamžiků posypal hlavy litujících*

*Облаци с огнени нокти той прогони от водата (сгушени в морето сияйни гнезда),
нахлу в тълпи опияняващи аромати и техният глас закреця с гнева на бял пламък,
в пяната от светлини направи да кипнат цветовете, горещо ги впръска в душата
и с изгарящата пепел на миговете посипа главите на каещите се*

(«Утринна молитва», *Разсъмване на запад*)

Друг библейски образ, свързан с огъня, който се появява в поезията на Бржезина, е този на пророка и чудотвореца Илия от Стария завет. Този библейски сюжет Бржезина обаче не разгръща в епически план, а само назовава образа на Илия, като метафорично го свързва с „властната сила, вдъхно-

вението от пламък, огнената стихия, обляла душата“, която се излива върху него. Очевидно чрез този библейски мотив Бржезина прави аналогия между богоизбрания Илия и твореца – защото вярва, че най-висшата мисия е в служба на олтара на Изкуството. Чрез стихотворението „О, сила на екстазите и сънищата“ («О, сила на екстазите и сънищата», «O, sílo extasí a snů»; *Тайнствени далнини, Tajemné dálky*), в което се среща библейският образ на Илия, се формулира драмата на твореца, на търсещата Истината личност.

Изгарящият, изпепеляващ, наказващ и унищожаваш огън се асоциира и с друг библейски образ, който се среща в поезията на Отокар Бржезина, а именно този на горящата Геена – другото име на Ада, на пъкълъ, на преизподнята:

*V plamennou Gehennu se dívaly naše oči a osleply žárem:
zrcadla vržená v kypící výheň a rozteklá na skelné slzy.
Příšerný smích jsme slyšeli ze tmy a sluch náš zkameněl:
jako ve vápenné ulitě všechno stejně v něm šumí,
moře úkladné vlny i rytmický úder andělských křídel. –*

*Очите ни гледаха огнената Геена и ослепяха от пламъка:
огледала, хвърлени в кипящото огнище и разтекли се в стъклени сълзи.
Чувахме ужасяващия смях от тъмнината и слухът ни се вкамени:
както във варовита раковина всичко еднакво шуми в нея,
море от предумишлени вълни и ритмични удари на ангелски криле. –*

(«Със смъртта говорят спящите...», «Se smrtí hovoří spící...»;
Строители на храма)

Огънят като разрушителна, унищожаваша стихия носи със себе си апокалиптичната картина за съдбата на света, зададена от последната книга на Библията (Откровение 8: 5, 7, 8, 9).

Не само в контекста на поезията на Отокар Бржезина, а изобщо огънят не може да бъде изолиран от останалите първични стихии на създанието, не може да бъде разглеждан самостоятелно. Тези стихии са комплексни, взаимно свързани и в своята съвкупност стоят в основата на нещата. Ако огънят е мъжка сила, то неговата противоположна стихия – водата, носи женското начало.

„Най-общо би могло да се каже, че водите символизируют тоталността от виртуалности; те са *fons et origo*⁴, матката за всички възможности за съществуване“ (Елиаде 1995: 219). Водите са в основата на всяка космическа проява, те символизируют „примордиалната субстанция, от която се раждат всички форми и в която се връщат отново чрез регресия или катаклизъм“ (пак там). Те са били в началото на сътворението и се завръщат след всеки исторически или космически цикъл. Водата е съществувала преди Сътворението на Земята: „тъмнина се разстилаше над бездната, и Дух Божий се носеше над водата“ (Битие 1: 2).

⁴ Fons et origo (лат.) – извор и начало. – Б. пр.

В творчеството на Отокар Бржезина ипостазите на водата, и главно океанът, са мислени като първоначално, изначално, предцивилизационно съществуване, като образна алегория на Всемира, като пазители на паметта за нещо отдавна отминало, непознато, недостижимо:

*Jen ohlas tvých oceánů v ní kvílí
a jejich zpěněné vlny sem šlehají tragickým tichem
a výsměšně jiskří se ze tmy náplavem jemného zlata,
smytého z ostrovů nesčetných vzdálených světů
nepřístupných. A ty zde zajatí tvoji!*

*Само екотът на твоите океани в нея стене
и техните разпенени вълни с трагична тишина тук се блъскат
и насмешливо искрят от тъмнината с наноса на фино злато,
измито от островите на неизброими далечни светове
непрístupни. И ние тук сме пленници твои!*

(«Със смъртта говорят спящите...», «Se smrtí hovoří spící...»;
Строители на храма)

Отделен от всемирното битие, човекът е като „разпенена вълна“, която носи „трагична тишина“, като една пращинка, обречена да се лута. Човешкият живот е нищожен, поставен до мащабите на вселената, той е като „изгубен бряг“ сред този безкрай:

*Ztraceným břehem je země v moři nekonečnosti
a nad ní sestýdl blankyt, baldachýn otevřené jeskyně basaltové,
která vyvěřela ohněm.*

*Изгубеният бряг е земя в морето на безкрайността
и над нея измръзнал лазур, балдахинът на отворена базалтова пещера,
която изригва огън.*

(«Със смъртта говорят спящите...»,
Строители на храма)

Обречеността на човека в земното битие е ясно осъзната, води до отчаяние, до опит за бягство, до стремеж към промяна. На човека е дадено непрестанно да се надява, да жадува, да се стреми към узнаването на поне една малка част от великия замисъл на Най-висшия, който обаче е заглушен от хаоса на деня:

*Snili o rozkoších nejistoty a hry, rozčilení tržišť,
o zmatku tisíce jazyků, pokřikem plnicích duší jak přístaviště,
kam ze všech moří se vracejí lodě a kde orgie bázni,
nadějí, krve a hříchů přehlušují hukot moří
a pozdravnou střelbu a orchestry příjíždějících.*

*Сънувах блаженството на несигурността и на играта, суматоката на
тържищата,
хаоса от хиляди езици, с вик изпълващи душата като пристанище,
където корабите се връщат от всички морета и където оргиите на
страховете,
на надеждата, на кръвта и на греха заглушават шума на моретата
и приветствената стрелба и оркестрите на пристигащите.*

(«Строители на храма», Строители на храма)

Хората, недостигнали до познание за същността на нещата, са в пристанището, а не в морето на живота, те пропускаат самия живот. Само в миговете, съдбоносни по своята същност, прекъсващи монотонния ритъм на живота, човек получава знание за частица от вековната история, за едно по-висше ниво на съществуване, много по-значимо от земното битие.

За Отокар Бржезина водата е символ на изконното, тя е тази, която отвежда, връща към зачеването на света:

*Bratrské zachvění, jež letí všemi dušemi,
početí světa, jenž se v hloubce věků tvoří,
a k němuž jara minulá s kořistí svojí odplula
průplavy žhoucích západů, přes černé vlny moří*

*Братският трепет, който лети с всички души,
зачеването на света, което се сътворява в дълбините на времето
и към което отминалите пролети с трофеите свои отплуват
по каналите на нажежените залези, през черните вълни на моретата
(«Когато небето вашите прозорци озари...», «Když nebe vaše okna
ozáří...»); Строители на храма)*

Водата е натоварена с пречистваща, обновяваща, благославяща функция. В нея е вплътен творческият дух на Най-висшия, благосклонен към душите, търсеци смирение и любов. Във връзка с това водата участва в религиозния ритуал на поръсване със светена вода. В Библията пише: „Измий ме и ще стана по-бял от сняг“ (Псалми 51: 7), „Ще ви поръся с чиста вода и вие ще се очистите“ (Езекиил 36: 25). В поезията на Отокар Бржезина този библейски мотив се среща в следните стихове:

*Jako při Asperges⁵ tajemném po stupních světů před námi jdeš,
gestem, jež duhové brány nad věky klene, vše posvěcuješ:
genia smute, žen krásu, veselost dětí, rozkoše zahoření,
jemný sen květů i zvířat oddané, nereptající pokoření*

*Както при тайнството на поръсване с вода
по стъпалата на световите вървиш пред нас,
с жест, който издига свод над времето на духовните порти,
всичко благославяш:
гения на скръбта, прелестта на жените, радостта на децата,
насладата да горши,
нежния сън на цветята и на животните смирения,
нероптаещи срещу покорността*

(«Местата на хармонията и смирението», «Místa harmonie a smíření»;
Ръце, Русе)

В своята книга *Трактат по история на религиите* Мирча Елиаде пише: „[...] във водата всичко се „разтваря“, всяка „форма“ е дезинтегрирана,

⁵ Asperges се нарича ритуалът на поръсване със светена вода. Името идва от първата дума в 9-ия стих на Псалм 51 (50) в латинската Библия. Българският превод на този стих е съответно: „Поръси ме с исоп и ще бъда чист; умий ме и ще бъда по-бял от сняг.“ – Б. пр.

всяка „история“ е премахната; нищо от онова, което е съществувало преди, не продължава да съществува след потапяне във водата, никой профил, никой „знак“, никое „събитие“. [...] защото всичко, което е потопено в тях, „умира“ и надигайки се от водите, то прилича на дете без грехове и без „история“, способно да получи ново откровение и да начене нов „собствен“ живот“ (Елиаде 1995, 226).

Във връзка с това водата се асоциира с религиозния ритуал на кръщението, мислено като своеобразна смърт, водеща към духовно обновление. И ако в човешки план потапянето е еквивалентно на смъртта, то в космически план – на катастрофата, на потопа, „който периодично разтваря света в примордиалния океан“ (Елиаде 1995: 226). Този потоп е свързан с идеята за поглъщане на човечеството от водата и установяването на нова епоха с ново човечество, очистено от греховете (Битие 7: 4, 23).

Водата, както и другите стихии на създанието, е натоварена с бивалентни значения: тя дарява живот, пречиства и обновява, но и унищожава всичко, наказва.

И ако водата е положила началото на сътворението, то въздухът е „еманация на Божествения дух (*puax*), който в Битие се носи над изначалните води, за да ги отдели и да създаде света“ (Беноа 2000: 62). Въздухът е „елемент на междинния свят, посредник между небето и земята, между огъня и водата. Той е средата, в която се проявява божественият дух, идентичен със Словото, бликнало от устата на Яхве ведно с дъха от ноздрите му, представляващ творещата и удържаща живота мощ“ (Беноа 2000: 62).

В поетиката на О. Бржезина всички ипостазии на въздуха са свързани с представата за абсолютния дух и душата. Единствено чрез духа смъртта на материята е преодолима:

*Z výsluní tajemného žár do mé duše,
jak upomínka světla do zraků vyhaslých.*

*Душа в душата ми от слънчевата страна на тайнствения плам,
като напомняне за светлина в очите угаснали.*

(«Движението на немите уста», «Pohyb němých úst»;
Ветрове от полюсите, Větry od pólů)

Въздухът и неговите ипостазии разнасят небесните аромати, защото той е „средата, присъща на светлината, на извисяването, на аромата, на цвета, на междупланетните вибрации; той е пътят на общуването между небето и земята“ (Шевалие 2000: 186). Разнасяйки небесните аромати, въздухът създава усещане за силата и милостта на Най-висшия. Затова и надеждата, водеща душата в пътя ѝ към Абсолюта, се ражда от умиращата надежда, възстановява се, възражда се, не умира:

*Papřsky, které jsem sama vysílala, odrážely se do mne s palčivou trýzní
a omdlívala jsem vdechnutím dechu, který jsem sama vydechovala.*

*Лъчите, които сама изпратих, се отразиха в мен с изгарящо страдание
и отмлявах, поемайки въздух, който сама издишвах.*

(«Кралицата на надеждите», «Královna nadějí»;
Ветрове от полюсите)

И ако въздухът е активен, мъжки елемент, символ на спиритуализация, то земята е женският, символ на земното битие. Тя носи усещане за краткостта, за мимолетността, за объркаността и драмата на земния живот, за повторемостта на движенията, които земята е обречена да прави, „окована от сугестията на вечното зрение“ („spoutaná suggestcí věčného zraku“) («Песен за слънцето, земята, водите и тайнството на огъня», «Píseň o slunci, zemi, vodách a tajemství ohně»; *Ветрове от полюсите*):

Země! Bloudící věky!

.....
*Lodi, zakletá v jediném kruhu plavíš se věky,
 a hodiny, záhadní lodníci mlčenliví,
 střeží tvé cizince nesčíslné,
 z paluby toužebně do dálek se dívající,
 zrádně dumající o osvobození,
 věky a věky, v jediném kruhu plavíš se věky,
 však vlny, jež házíš, v tisíci kruzích se vlní až k břehům
 nového času.*

Земя! Блуждаещи векове!

.....
*Корабе, омагьосан в единствен кръг да плаваши с векове,
 и часовете, загадъчни мълчаливи моряци,
 приютяват твоите чуждоземци безбройни,
 от палубата с копнеж гледат далечината
 с изменническата мисъл за освобождение,
 векове и векове, в единствен кръг да плаваши с векове,
 но вълните, които мятати, в хиляди кръгове се вълнуват чак до бреговете
 на новото време.*

(«Песен за слънцето, земята, водите и тайнството на огъня»,
 «Píseň o slunci, zemi, vodách a tajemství ohně»; *Ветрове от полюсите*)

Четирите първоначала обаче никога не участват в изграждането на пейзажни описания, а носят винаги метафизичен смисъл. Посредством тях търсещата душа се среща не с видимия свят, а постига мистично общуване с Абсолюта. Именно затова надеждата е жива дори при сблъсъка с материалното:

*At' omyjí oči své, nemocné soumrakem,
 na výši tvých hor; z jichž temen se valí
 prameni šumící písněmi nesmrtelnými!*

*Нека измия очите си, болни от здрача,
 високо в твоите планини, от чиито върхове се стелят
 изворите, нашепващи песни безсмъртни!*

(«Владетели, които с повелята на светлината...»,
 «Vládnoucí, jenž rozkazem světla...»; *Ветрове от полюсите*)

Единственият начин душата да получи познание за великия творчески акт на Най-висшия, който е в основата на всичко, е истинската „жажда“,

вярата, вгълбеното търсене. Отокар Бржезина има съзнание, че страдащият, търсец и жадуващ Истината човек не може да стигне сам до нея. Той трябва да се слее в тълпата от „братя“, за да извървят заедно дългия и труден път към познанието, за да се докоснат до красотата на живота, на света, на вселената, на Абсолюта:

*Sta bratři řeklo: Známe tajemství jeho,
mrtví v něm vstávají ze sna, živi v něm zmirají snem;
milenci řekli: Přílišnou září oslepi zraky
a čas jako vůně neznámých květů každého usmrtí v něm;
a ti, kteří dovedli viděti tisíciletí,
s úsměvem ptají se: Zem?*

*Стотици братя казаха: Познаваме тайнството негово,
мъртвите в него стават от съня, живите в него замират в сън:
възлюбените казаха: Прекомерното сияние ослепява очите
и времето като аромат на незнайни цветя убива всекиго в него;
а тези, които съумяха да видят хилядолетията,
с усмивка се питат: Земя?*

(«Разпада се светът...», «Svět rozkládá se...»; *Строители на храма*)

Търсещите души на „братята“ имат възможността да се докоснат до една „Земя“, различна от тази, на която човек е принуден да изживее своето земно битие. Това е „Земя“, където съществуването е на по-високо, духовно ниво.

В творчеството на Отокар Бржезина връзката между четирите елемента на съзиданието, участващи в акта на Сътворението, е много ясна, обзирима:

*Sny naše se spojily v jediné snění a šuměly tisíci stromů jednoho hvozdu,
když třesením větví podávají si poselství jednoho větru z neznámých moří.*

*Сънищата ни се обединиха в единен сън и хиляди дървета шумяха в една
гора,
когато с потрепването клоните си предават посланията на един вятър от
незнайните морета.*

(«Братството на вярващите», «Bratrství věřících»;
Ветровете от полюсите)

От друга страна, стихийте носят със себе си усещането за милостта на Най-висшия, която може да бъде доловена навсякъде и във всичко:

*Když za jitra, snů množstvím zemdlení, jsme vyšli do zahrad,
zem celou, jako duši svou, jsme zřeli v ohni rozkvétat;
i ptali jsme se větrů, vod a stromů, ptáků, včel:
kdo dnešní noci, tajemný, zahradou naší šel?
Hrál písek v zlato změněný, kde svaté stopy ležely,
šuměly vody léčivé, jak rozvlněné anděly,
dech každý sílu žití měl jak na sta žhoucích dní,
a v každém pohledu byl úžas znovuzrození.*

*Когато през утрото, изморени от многото сънища, отидохме в градините,
цялата земя, както душата своя, видяхме в огън да разцъфва;
и питахме ветровете, водите и дърветата, птиците, пчелите;
кой през тази нощ, тайнствен, в градината наша е идвал?
Танцуваше пясъкът, в злато превърнат, където светите стъпки стояха,
шумяха лечебните води, сякаш развълнувани от ангели,
всеки дъх имаше сила за живот за стотици жарки дни
и във всеки поглед имаше изумление от възраждането.*

(«Чисто утро», «Čisté jitro»; Ръце)

Именно усещането за силата и милостта на Най-висшия, идеята, че душите на търсещите и надяващите се имат възможност да се докоснат до едно друго битие, до едно друго ниво на йерархичния всемир, носи със себе си утеха в условията на земния живот. В тази абстрактна визия за духа се състои метафизиката на възгледите на Отокар Бржезина, който се стреми чрез своето творчество да достигне изначалието, извеждайки първичните стихии на създанието.

ЛИТЕРАТУРА

Башлар 1988: Башлар, Гастон. *Поетика на пространството*. София: Народна култура, 1988.

Беноа 2000: Беноа, Люк. *Знаци, символи и митове*. ИК „Одри“, 2000.

Бржезина 1895: Březina, Otokar. *Tajemné dálky*. Praha: Moderní revue, 1895, <http://cs.wikisource.org/wiki/Tajemn%C3%A9_d%C3%A1lky>, 20.06.2009, 25.01.2010.

Бржезина 1896: Březina, Otokar. *Svitání na západě*. Praha: Moderní revue, 1896, <http://cs.wikisource.org/wiki/Sv%C3%ADt%C3%A1n%C3%AD_na_z%C3%A1pad%C4%B>, 23.06.2009, 25.01.2010.

Бржезина 1897: Březina, Otokar. *Větry od pólů*. Praha: Moderní revue, 1897, <http://cs.wikisource.org/wiki/V%C4%Btry_od_p%C3%B3l%C5%AF>, 23. 6. 2009, 25. 01. 2010.

Бржезина 1899: Březina, Otokar. *Stavitelé chrámu*. Praha: Moderní revue, 1899, <http://cs.wikisource.org/wiki/Stavitel%C3%A9_chr%C3%A1mu>, 24.6.2009, 25.01.2010.

Бржезина 1901: Březina, Otokar. *Ruce*. Praha: vlastním nákladem, 1901, <<http://cs.wikisource.org/wiki/Ruce>>, 17. 6. 2009, 25. 01. 2010.

Елиаде 1995: Елиаде, Мирча. *Трактат по история на религиите*. София: Издателство „Лик“, 1995.

Шевалие, Геербрант 2000: Шевалие, Жан и Ален Геербрант. *Речник на символите*. I – II. София: ИК „Петриков“, 2000.